

SPAARKAS,
STELSEL,
nuggarandeert, is
1912
Gracht 47.
00.000.
recht op 100 pCt.
bouwen van een
rij.

ENTIE

r resultaat,
rdt gelezen.

AN
VISSER

het Christelijk
vervaardigen
portretten in
kist, bedraagt
kunnen thans
rd.

LE COINTRE.

HAGE.

MEULEN

EN LITERAATUUR.

drak is ver

Romankunst

AZELAAR.

90. In keurig

npelband f 5.25.

s l. d. Boeken

at onze belang

dient in hooge

verblijden wij

en raden den

exor kennis te

a de gezonde

des schrijvers

lerne Roman

gsteit in onze

t bestelle nog

dienstelijke

rk.

elaar kan het

ar geen boek

estigd bestelle

Uitgeefster

AA TSCHAPPIJ

LAND

„Allard”
: ROTTERDAM

vanaf f 1.25

f 2.—

30, f 3 en hooger

VUn f 3.—

3e JAARGANG No. 5 3 NOV. '22

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijtenlijk, Dr K. Dijk, Prof. Dr V. Hepp, Drs C. Tazelaar en Dr B. Wielenga

Medewerker(s): Dr H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 's Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Drs W. E. Engelkes, Harderwijk; Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tel.; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr J. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Lea, 's Gravenhage; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Delft; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; Dr J. Thijs, Meppel; Dr H. Th. Vollenhoven, 's Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie: Prof. Dr V. HEPP, Van Broestraat 14, Amsterdam.	Drukkers-Uitgevers OOSTERBAAN & LE COINTRE, Gova. Tel. No. 58 — Postrekening No. 38000.	Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling. Voor 't Buitenland en Ned. Indië 1.9.— per jaar. Advertentie: 35 ct. per regel.
--	---	--

INHOUD: Reformatie-Mentaliteit. — Uit de Schrift: De tegenstelling met de wereld (Richt. 25/31b). — Kerkelijk Leven: Geref. Apologiek. Natf. Steunvragen. — Pol. en Soc. Leven: De vrijheid der vrije school bedruigd III. — Kuiper-Bibliografie LV. — Waaibegeerte: In de school der wijsbegeerte I. — Literatuur en Kunst: Vlaamsch Keren VII (Slot). — Perschoorw. — Steunvragen uit onze Kerken. — Boekbespreking. — Kerknieuws. — Verbetering.

REFORMATIE-MENTALITEIT.

Lezer van „De Reformatie”, ik ben minstens even verschrikt als u verbaasd N. B. op de voorpagina van ons blad aan het woord te vinden. De zaak is deze, dat de redactie van oordeel was, dat nu eens een niet-geleerd en niet-erwaard man — een „leek” zouden wij zeggen, maar dat is geen reformatorisch woord — eenige hoofdartikelen moest schrijven. Ja, maar ik kan geen leiders schrijven, verre van daar! Ik kan alleen wat met de menschen „praten”. En dat wil ik ook nu gaan doen.

Stel u het zoo voor, dat ik Zondag na de kerk eens bij u kom oploopen. Op een kopje koffie. Apropos, dat is ook reeds een heilzame reformatie in onze levensgewoonten. Een „portje”, een „advokaatje” als van ouds hebben de meesten van ons uitgebannen. Het is mijne bedoeling, dat u mij onder 'n kopje koffie of thee leest. En laat ons — voor zoover wij tot de zoogenaamde sterke sexe behooren, maar dat is sterk verbeelding! — er een sigaartje bij aanpijpen. Dan zijn wij echt „onder ons”. En wat we elkaar onder 'n sigaar vertellen, daar worden we immers niet hoos om, is het wel?

Ik wou met de lezers tusschen Terschelling en Terneuzen praten over de Reformatie, namelijk over de zaak zelve en ook over het blad van dien naam. En dan begin ik met het ontstaan van ons blad.

Weet je nog wel van toen? zeggen de menschen als ze op hun praatstoel zitten. Zoo begin ik ook. Ons blad was een stormvogel. Wat 'n tijd! Het is maar niet zoo geuun, dat een uitgever bij een dominee kwam en zei: Dominee, u hebt een goede pen en ik een goede pers, laat ons zien of wij samen niet een blad het licht kunnen laten zien. Neen, „De Reformatie” is geboren. In haar openingswoord gewaagde de redactie er van „hoe wij door catastrofale gebeurtenissen in een voelszins andere wereld gekomen waren”. Zoo was het met recht. In de kerk openbaarde zich het conflict met De Netelenbos en de daar eenigszins mede-samenhangende Beweging der Jongeren. Wat een gesprekken daarover op de kerkstoep en op de Zondagvisite. In de politiek was het onweer van 1918 roemmelend over onze hoofden heengetrokken. Op economisch gebied theoreetiseerden allen over de socialisatie-idee. Alles sprak over den polsslag van den tijd, over Nieuwe Banen. Weet u het nog wel? Het lijkt reeds zoo lang geleden! Hebben wij werkelijk in de Nieuwe Wereld voet aan wal gezet of zijn wij na de enthousiaste jubelkreeten „Land in zicht!” weer zoetjes aan afgedobberd en drijven wij weer met een vaderlandsch-kalm-vaartje in het oude zog?

Al dadelijk kunnen wij constateeren, dat het feitelijk alleen op kerkelijk gebied tot daadwerkelijke reformatie is gekomen. Noch op politiek, noch op sociaal erf ging het belangrijk voorwaarts. Maar in de kerk wel. Dat zegt toch wel iets. Het zegt, dat de kerk niet zoo verstand en verouderd is, niet zoo behoudziek en conservatief als waarvoor zij gedurig wordt uitgekregen.

Wat is er dan op kerkelijk gebied aan reformatische daden geschied? Wel, ik wijs eerst op het aangevallen werk der Bijbelvertaling en Bijbelverklaring, waaraan onze theologische professoren zich gezet hebben. Dat is een daad. Dat is — ongelooflijk haast, doch waar — revisie van de vaders van Dordt en van Pieter Keur. In de tweede plaats wijs ik u op de pogingen om wijzigingen te brengen in onze cultus, onze eeredienst. Wat een mooi woord, tusschen twee haakjes. Eeredienst, alles moet Hem eeren! Daar zit een schat van reformatische plannen in dat enkele

woord. Welnu men heeft ook hier naar reformatie getracht, denk aan de Proeve-Geelkerken c.s. en aan de plannen van Dr de Moor. Twee uiteenlopende wegen zeker, maar beide toch ingegeven door de gedachte, dat alles niet moet blijven zooals het is. Niet minder belangrijk is de verandering, die steeds meer en meer intreedt in de positie der vrouw. Ik denk nog niet zoozeer aan „de kleine kerk van Zandvoort”, zooals zoo van lieverlede de geijkte term is geworden. Maar ik denk aan de omzetting van de steeds nauwende en breiende Dordas, die stapels ondergoed maakte voor het Kerstfeest der Armen, dit alles onder wekelijksche leetuur van „Belijdenis en Leven” van „Cornelia” of „Wiens Kind” van „Fannie Eden” in de moderne meisjesvereniging met haar ontwikkelings-doel. Ik denk aan vrouwen, die als sprocksters zelfs den kansel hebben bekomen — stel u dat 10 jaar geleden voor. Er was eens scheuring ontstaan! Er valt nog meer te boeken aan reformatische vruchten en wel voornamelijk in den uitgaanden arbeid der kerk, met name in het werk der Evangelisatie. De preekstoel is naar buiten gekomen! Predikanten, niet „opgeleid” door een ouderling, die „de voorloop” had — make de vrijmaking der taal ons ook van deze vreemde woorden vrij —; maar door frisse, meises (geen jongedochters) omgeven, trokken de straat op en predikten door wereld. Dat „ongestudeerde” menschen, ook niet door de achterdeur van artikel 8 „in het ambt” gekomen, onder leiding van den kerkeraad aan dwalenden en onwetenden het evangelie brengen, is niet ongewoon meer. En ten slotte wijs ik op de verschijning van ons blad in de kerkelijke pers. „Gelukkig wordt hier „De Reformatie” gelezen”, schreef mij een broeder uit een streek, waar men nog „niet veel van het nieuwe moet hebben”.

Ja, maar daarover wilde ik juist spreken, werpt een lezer mij tegen. „De Reformatie” is niet meer wat zij geweest is. De toon is niet zoo frisch meer als voorheen. De klaren lijkt wel in een doedelzak veranderd. „De Reformatie” is precies „De Herant” geworden, heeft iemand geoordeeld. Dat is op zichzelf beschouwd zeker een groote eer, maar dat was immers de bedoeling niet?

Lezer, u hebt gelijk en ongelijk beide. Als ons blad niet geeft wat er van verwacht werd, ligt het niet aan den redactiestaf, maar aan het publiek. Want „De Reformatie” is niet „het blad van Dr Hepp”, zooals het al pratend wel wordt genoemd. Zeker heeft Dr Hepp ontzettend veel tot den bloei van het blad bijgedragen, maar het is ovenmin zijn blad als dat van Dr Wielenga, Dr Dijk, Dr Buijtenlijk. Het is ons blad, het blad van „ons volk”, dat zijn God maar ook zijn tijd liefheeft, dat het met Beets eens is:

Wilt gij ooit iets goeds beginnen
Uw tijd moet gij heminnen
Uw tijd, een andere hebt gij niet.

„Reformatie” — schreef Dr Hepp in no. 30 v. d. 1en jaargang — „is niet het werk van een paar personen, maar van de kerk in haar geheel”. Reformatoren vallen niet uit de wolken! Zij komen op uit de onrustige diepte der volksziel. Als die ziel aangegrepen is en doorhuiverd van verlangen, treden pas de mannen op, die daaraan naam en gestalte geven. En alleen door die liefde van velen gedragen, kunnen zij het werk der reformatie doen.

Een golf ontstaat niet bij windstilte. Dan moet er een bries staan. Reformatische artikelen schrijft men niet als de menschen aan uw raam voorbij sjokken met tani-tani-poppen onder den arm, maar wel als de stappen der menigte daveren op het playeisel. Niet als het klokje „Ave” klopt, maar als wij het bruisen hooren der ontruste menschenzee. Niet als wij „schemeren” in knusse kalmte, maar wel als de stille vlam der bureaulamp verdoofd wordt door den rozen gloed van het vuur, dat aangloort bij een nieuwen tijd. Kortweg, voor reformatie is noodig reformatie-mentaliteit.

Is die er bij „ons volk”? Is die er nog, zoo zij

er al eens is geweest? Bij sommigen is veelreer reformatie-afkeer. Waarvoor is het noodig? vragen zij. Zijn wij niet een zuivere kerk? Hebben wij niet de ware Leer? Waarom zijn er dan altijd van die onruststokers? Deze broeders spreken zeer veel van de Synode-Nationaal 1618/19, Anno Domini 1618—19. Of zij echter den geest der Dordtsche Vaders verstaan hebben? Stel u eens voor, dat één dier ontslapen mannen in onze kerken verscheen en vroeg naar onze leerregels, onze kerkenorde. Trots zouden zij hem de stukken toereiken: zie gij hebt het uwe! Maar zou hij ook niet zeggen als in de gelijkenis, gij hebt het talent in een zweeddoek weggelegd?

Anderen zijn weer om een andere reden afkeerig van reformatische veranderingen. Ziet u „dominee” is er tegen. En hij is toch „een goede man”. Hij is „een innig Kind”. Waarom zou men zooveel stof opjagen door in kerkedienst of prediking op verandering aan te dringen? Er zou wel iets voor te zeggen zijn, maar „hij meent het toch zoo goed”.

Anderen hebben geen afkeer van Reformatie, maar Reformatie-vrees. In theorie zijn zij er voor, maar zoo gauw er een praktische uitwerking komt, hui-veren zij terug. Het gaat er eenigszins zoo mede, als wanneer de dagjesmenschen aan het badstrand een voetbad nemen. Ze dompelen moedig hun voeten in het water. Maar als er een golf komt aanrollen — hui, zoo'n echte gróóte, grille golf — dan rennen zij naar het strand. Gaarne zou ik in deze een paar concrete gevallen willen aanstippen. Een groote Geref. Kerk in ons vaderland besloot „de voorlezers” af te schaffen. Men zou zeggen een verbetering. Er zijn weinig voorlezers berekend voor hun taak. Dat is geen kleineering van hen. Maar om in een groote kerk of vergaderzaal te lezen daar behoort scholing toe. Wat is er dan niet voor te zeggen, dat de predikant, die geschoold is, die zich het te lezen hoofdstuk heeft ingedacht, weet hoe hij de intonatie heeft te leggen in verband met zijn preek, die toch „op stoel” is, zelf het hoofdstuk leest? Wat gebeurt nu? Onmiddellijk steekt een onzer voormannen den vinger op. Pas op! Dat mag een plaatselijke kerk zoo maar niet doen: Een voorlezer afschaffen! Hij bracht het voorlezen zelfs in verband met het algemeen priesterschap der geloovigen! O zeker, hij voerde er respectabele gronden voor aan. Maar: theorie. De practijk zegt iets anders, n.l., dat er in de meeste gevallen slecht, ja dikwijls op een ergerlijken zeurtoon gelezen wordt. Dat er gezeurd wordt uit dat Boek, dat vónt van gloed en schókt van leven. En als dat, n.l. die afschaffing, niet eens mag, ja dan behoeven wij heusch de vlag der Reformatie niet in top te hijschen. Nog een voorbeeld. Een predikant wilde met het Kerstfeest in den eeredienst doen zingen: „Eere zij God”, den Engelenzang. Ik zou zeggen: Doe het eerst en zet het dan in de pers. Weer stak een ander den vinger op: Pas op, hoor! dat mag niet. Een derde voorbeeld. Een predikant sprak in zijn Kerstpreek eerst een 20 minuten de kinderen toe, om zich daarna tot de grooten te wenden. Eenige Kerkboderedacteurs knipperden met de oogjes: het kan er nog mee door, als het maar nooit meer gebeurt. Nu is er onder dat alles zeer zeker iets echt Hollandsch. Wij laten niets den hamer passeren, zonder er lang en breed over gesproken te hebben, ja uitgeweid. Wij zijn critische proevers van al wat de pers ons voorzet. De oude heer Smits had er reeds kennis aan, als hij schreef:

„Als ik ooit een „vriendelijken lezer” ontmoet, zal ik hem op sterk water zetten en aan het Leidsch museum ten geschenke zenden als een zeldzaamheid, die veel kostbaarder is dan al de mummien, welke men daár ziet.”

Maar op deze wijze wordt toch alle Reformatie een onmogelijkheid. Reformatie is niet mogelijk zonder aan iemands heilig huisje te raken. Het is onmogelijk zonder eens iemand te bezoeken, al mag dit nimmer de toelag zijn. Het is onmogelijk — heeft iemand gezegd — een fakkel door het ge-